

7. ДАЧО, ф. Р-67, оп. 1, спр. 135, 125 арк.
 8. ДАЧО, ф. Р-67, оп. 1, спр. 376, 111 арк.
 9. П'ятницька церква в Чернігові / Л. Нижник, А. Гаркуша. – Чернівці: Десна Поліграф, 2015. – 120 с.
 10. ДАЧО, ф. Р-67, оп. 1, спр. 460, 82 арк.
 11. ДАЧО, ф. Р-67, оп. 1, спр. 415, 57 арк.
 12. ДАЧО, ф. Р-67, оп. 1, спр. 473, 387 арк.
 13. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 166, оп. 9, спр. 1483, 165 арк.
 14. Віроцький В.Д. Храми Чернігова / В. Віроцький – К.: Техніка, 1998. – 207 с.

Глухенький А.А. Священники синодальної релігійної общини Борисоглебського собора г. Чернігова в 20–30-х роках ХХ століття

В статті йдеться про діяльність синодальної релігійної общини Борисоглебського собора г. Чернігова в 20–30-х роках ХХ століття. Освітлено діяльність священників синодальної церкви.

Ключові слова: Борисоглебський собор, синодальна релігійна община, священник Александр Сахаров, священник Герасим Смолицhev, священник Сергій Колосков.

Hluhenkyi A.A. The priests of the synodal religious community of the Cathedral of St. Borys and Hlib in Chernihiv in 1920–1930s

The article is devoted to the work of the synodal religious community of the Cathedral of St. Borys and Hlib in Chernihiv in 1920–1930s. The activity of the priests of the synodal church is represented.

Key words: the Cathedral of St Borys and Hlib, the synodal religious community, the priest Oleksandr Sakharov, the priest Herasym Smolichev, the priest Serhii Koloskov.

19.02.2019 р.

УДК 94(477.5):323.272:930.25«1917/1921»

І.В. Мошук

СТАНОВЛЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВЛАДИ БІЛЬШОВИКІВ У ГЛУХІВСЬКОМУ ПОВІТІ У ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1920 рр. (ЗА ДОКУМЕНТАМИ ЦДАГО)

У статті на базі архівних джерел досліджуються проблеми формування місцевої владної структури – Глухівського повітового партійного комітету – у період Української революції 1917–1921 рр. Аналізуються матеріали, що констатують стиль роботи партійних органів влади на місцях; виокремлюються організаційні заходи партійного керівництва, спрямовані на розбудову радянської держави та якісно нової комуністичної свідомості.

Ключові слова: органи державної влади, радянське керівництво, партійний комітет, комсомольці, Комуністична партія більшовиків, Глухівський повіт.

Реформування та вдосконалення органів державної влади обумовлює необхідність дослідження історичних особливостей їхнього формування на певних етапах розвитку суспільства. Особливо актуальною постає ця проблема в сучасних умовах децентралізації влади, коли від діяльності органів місцевого самоврядування залежить стабільність розвитку регіону. Для забезпечення ризиків помилок при формуванні та діяльності органів місцевої влади, варто скористатися досвідом ор-

ганізації та функціонування владних органів на місцях у період становлення радянської влади. Підґрунтям для дослідження зазначеної проблеми є архівні документи, які слід не тільки ретельно вивчати та аналізувати, а й оприлюднювати.

У історичній науці з проблеми, що досліджується, мало відповідних робіт, а ті з них, які видані, розглядають лише обмежене коло питань формування та діяльності органів місцевої влади у період Української революції 1917–1921 років. Крім того, окремі студіювання рясніють ідеологічними маніпуляціями, неправдою, висновками, які далекі від справжнього бачення реальності [1].

Окремі аспекти функціонування місцевих органів влади радянської України досліджено у працях В.Д. Гончаренка [2], В.С. Калиновського [3], І.Б. Коліушко [4], Г.В. Лаврика [5], В.В. Стрільця [6] та інших сучасних вітчизняних учених. Перебіг революційних подій 1917–1920 рр. на Глухівщині викладений у роботі В.І. Белашова [7]. Проте потребують аналізу проблеми становлення та функціонування місцевих органів влади Глухівщини у зазначений період.

Виходячи з того, що становлення радянських органів місцевої влади залежало від реалізації на практиці більшовицької моделі соціалізму, предметом дослідження обрано процеси та явища, пов'язані із формуванням державної та партійної влади на місцях в УРСР у роки Української революції.

Об'єктом дослідження є архівні документи Центрального державного архіву громадських об'єднань України.

У фондах архіву зберігаються документи, які є беззаперечними свідками проблем і труднощів, з якими зіштовхнулося радянське керівництво при формуванні місцевих органів влади у період національно-визвольних змагань 1917–1920 рр. Переглянувши низку документальних свідчень щодо Глухівського повіту [8], варто зауважити, що становлення радянської влади у регіоні не було таким безхмарним та помпезним, яким його намагалися показати політичні пропагандисти тих часів. Місцеве населення з острахом і пересторогою приймало більшовицькі нововведення та радянські форми влади. Часто його дратували незрозумілі партійні надбудови, що контролювали владний процес, тому чисельність партійних та комсомольських організацій на місцях у той час була мізерною.

Наведений нижче архівний документ засвідчує методи здійснення поточної роботи більшовиками. Сама форма викладу матеріалу, що подається до керівної інстанції, констатує стиль роботи партійних та радянських органів влади. Жодного прізвища, жодної назви населеного пункту, жодного співвідношення з конкретними подіями чи явищами, що відбувалися на той час у регіоні. Однак, навіть у такому обмеженому інформаційному вакуумі, у документі можливо виокремити низку даних, що є цінними для аналізу регіональних проблем того часу.

Переглядаючи доповідь про діяльність Глухівського повітового партійного комітету, насамперед, відчуваєш подих тієї епохи, але, поряд із цим, прослідковується розгубленість і безпорадність автора, що займає керівну посаду і вимушений у таких складних політичних умовах вирішувати непосильні організаційні питання. Загальна безособовість поданого матеріалу демонструє зневажливе ставлення влади до конкретної людини, яка була невід'ємною складовою нового радянського суспільства.

Документ подається мовою оригіналу, зі збереженням стилістичних, лексичних і орфографічних особливостей.

**В Центральний комітет
Комуністичної партії більшовиків
ДОКЛАД**

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГЛУХОВСКОГО УПАРКОМА

При занятии г. Глухова был создан временный Комитет из трех человек, который принялся за восстановление бывших комячеек и подготовку к уездной партийной конференции. Конференция была созвана 27 ноября 1919 г., где были делегаты из пяти комячеек. На Конференции был избран Упарком из пяти человек. Работа этого Комитета не была продуктивна, ввиду того, что большинство членов Паркома были в командировке. Один был на Всероссийском Съезде Советов. Двое других ездили в Москву и Чернигов за инструкциями, деньгами и литературой, так как без этого невозможно было работать. Оставалось два члена, которые кроме партийной работы были перегружены ввиду отсутствия работников. Первым делом этот Парком разослал товарищей по уезду для организации власти на местах. В это самое время Глуховский уезд очутился в исключительном положении, в связи с сильным развитием бандитизма, который не давал возможности вести политическую работу в уезде. Посылаемые товарищи обезоруживались, избивались и были случаи, когда совершенно убивались так, что вся работа была аннулирована. В это время партийному Комитету пришлось принять энергичные меры по ликвидации бандитизма. Упаркому пришлось сноситься с Центром и выезжать в некоторые места для получения реальной силы. И благодаря усердиям Партийного Комитета удалось вытребовать достаточно вооруженной силы для борьбы с бандитизмом. Много в это время пришлось работать Упаркому по подготовке к уездному съезду Советов. Больше двадцати товарищей были оторваны от Советской работы и посланы по уезду, конечно в те места, где бандитизм не был так развит и где можно было работать. Эти товарищи в течение двух недель работали в уезде, распускали Комбеды, организовывали сельские советы и производили выборы на уездный Съезд Советов. И благодаря этой работе Съезд прошел очень хорошо.

По ликвидации вышеуказанного Организация приступила к работе. Ввиду того, что ячейки в уезде были разрушены за исключением Шостенской организации (которая

выделена в самостоятельную единицу) Упаркому пришлось выработать фактически городскую организацию совместно с коммунистами трех ячеек воинских, стоящих в уезде войск. Выборы состоялись 5 февраля 1920 г.

Парком был избран в составе семи товарищей и разбит на отделы:

1. Секретариат или Общий отдел
2. Полит-Просвет отдел с подотделом
  - а) работа в профсоюзах
  - б) работа Красной Армии
  - в) работа Молодежи
  - г) работа среди женщин
3. Работа в деревне.

Указанными отделами заведывают товарищи члены Комитета, освобожденные от всякой Советской работы.

Парком в настоящее время заседает три, четыре раза в неделю, а Президиум Упаркома каждый день.

Общие собрания бывают еженедельно (по четвергам). Паркомом разбираются все важные вопросы, касающиеся организационно-административные, профессиональные, финансовые, советские, нарушения партийной дисциплины и приостановления действия, конфликты, агитация.

В настоящее время в городе действует 4 ячейки, в уезде ячейка, численностью 4 кандидаты из них большей частью рабочие и красноармейцы (партийный стаж трудно установить за неимением определенных документов о его прежней партийной деятельности).

За все время существования Упаркома циркулярных писем получено от ЦК – 8, причем они получались очень неаккуратно 1 до 1 в ½ месяца. Литературы за это время послано на уезд довольно много. За это время Парком имеет 371 входных № и исходных № – 415.

В начале января месяца 6-го Паркомом была произведена перерегистрация организации Уездной, но в следствии развившегося анархо-бандитизма – цель перерегистрации не достигнута. Теперь же Паркомом постановлено произвести перерегистрацию в начале марта.

Военный отдел только организован и находится в стадии организационной. Военное обучение организации уже вводится. Взаимоотношения Политпросветотдела с Агитпросветом хорошие. Политпросветотделом раздается литература ячейкам гарнизона уезда. Вводятся беседы, митинги и доклады по разным вопросам в ячейках совместно с Агитпросветом и Наробразом. Секция работы среди женщин пока отсутствует за неимением организаторов.

Работа в Профсоюзах не велась до сих пор абсолютно. Профсоюзы находились в самом плачевном состоянии в организационном смысле. Упаркомом обращено внимание главным образом на производственные союзы, (ибо ядро организации должно находиться в чистых пролетарских руках).

Посещаются, для организации и беседы с рабочими, некоторые предприятия. Хотя рабочие своим нутром и чувствуют свою близость к Советской власти, но все-таки нас глубоко не понимают. На основании постановления Паркома все коммунисты вошли в состав профсоюзов и в проф-

союзах начинает уже шевелиться политическая мысль. В самом ближайшем будущем в каждом предприятии будут организованы читалки и постепенно беспартийных рабочих будем привлекать в свои ряды. Главным образом мешают эти «спецы» бывшие хозяева оставленные в качестве заведывания. Они хотя и косвенно, но мешают политической мысли рабочих. Завкомы мы обязали давать отчеты рабочим. Делаются доклады по Советскому строительству в хозяйственных и других отношениях.

В ближайшем будущем профсоюзы начнут краснеть и явятся той прочной опорой на которой с успехом будет строиться Советская власть. Создан и «Дом труда», где часто собираются рабочие, делаются доклады, лекции и митинги-концерты.

Работа в деревне. Самое главное внимание было обращено Управкомом на этот Отдел. В основу работы в деревне были положены тезисы Всероссийского совещания по работе в деревне был подобран кадр коммунистов крестьян непосредственно знакомые с деревней. Уезд разбит на районы-волости. На каждую волость назначен ответственный организатор, причем ответственный организатор живет в волости и знакомится с ее нуждами и начинает вести работу (организовывает ячейки, комсомол, избы-читальни). Назначено на 7 волостей, имеющих в уезде 7 ответственных организаторов. Кроме этого каждое воскресенье все ответственные коммунисты выезжают на уезд для проверки работы. После некоторой работы в деревне всякого рода слухи начинают ликвидироваться и работа налаживаться.

В уезде имеются организованные Наробразом с помощью нашей за все время: библиотек 18, народных домов 9, просветительских кружков 20, изб-читальень 3, школ для взрослых 4.

Работа среди молодежи ведется только 2 недели. В этой области совершенно отсутствуют работники, но все-таки в уезде созданы кружки молодежи, хотя без всякой политической окраски, но все-же нами постепенно в этих кружках будут созданы Комсомолы. В уезде среди молодежи замечается очень сильное оживление. В городе уже нами созданы 2 союза (районные), открыты там клубы и проектируется открытие там школ грамоты и профессиональных. После организации районов будет создан Центромкомсомол, а потом и Уездкомсомол. На днях будет издан устав, а затем и брошюра о Комсомолах.

Бюро субботников выбрано 12 февраля и уже проведено за это время 2 субботника-воскресника. В воскресенье приняли участие первый раз 50 товарищей и второй раз 100 товарищей. Результаты работы очень хорошие (была произведена очистка путей от снега и льда, а также очистка ж.д. от навоза, грязи и т.п.). Во втором воскреснике принимали участие более 50-ти беспартийных товарищей.

Паркомом в настоящее время подготавливается беспартийная конференция, которая состоится в середине марта месяца.

Паркомом разобраны несколько конфликтов: между Военкомом и Президиумом Исполкома, а также между некоторыми товарищами. Дисциплинарную часть Парком выполняет сам разбирая сам все дела касающиеся вышеуказанного.

В настоящее время проводится «Неделя Фронта», результаты хорошие. Крестьяне и население охотно участвуют.

Пропаганда и агитация. Для дальнейшего политического развития членов профсоюзов и партии открыта школа политической грамоты в основу которой положены тезисы товарища Бухарина, выдвинутые им на Всероссийской Конференции Коммунов. Школа уже функционирует, число слушателей превышает 100 человек, с проведением-же партийной недели из рядов беспартийных наша партия получает новых членов, так-как многие рабочие начинают уже понимать нас.

По текущему моменту и на разные темы. О международном положении, задачах Советской власти и др. нами еженедельно устраиваются митинги и даются доклады перед членами профсоюзов и Красноармейского гарнизона, а также в уезде куда выезжают ответственные товарищи.

Население относится к нам благожелательно. Главным образом не достают дрова (такое вследствие за царившего в уезде бандитизма невозможно было заготовить).

В общем Парком докладывая вышеизложенное добавляет, что главным тормозом в работе является недостаток работников и просит ЦК если возможно дать таковых.

С коммунистическим приветом Упарком.

1920 г. Февраля 23 дня.

[9, арк. 137–138 зв.].

ПОСИЛАННЯ

1. Гонтар А.В. Городские Советы Украины: История становления и развития. – К.; О.: Вища школа, 1990. – 204 с.; Гусев К.В., Дробижев В.З. Рабочий класс в управлении государством (1926–1937 гг.). – М., 1968. – 100 с.; Давидюк А.Т. Политическая активность рабочего класса. – Львов, 1986. – 157 с.; Ким А.И. Советское избирательное право. – М., 1965. – 608 с.; Кукушкин Ю.С. Сельсоветы и классовая борьба в деревне (1921–1932 гг.). – М.: МГУ, 1968. – 294 с.; Лепёшкин А.И. Местные органы власти Советского государства (1921–1936 гг.). – М., 1957. – 411 с.
2. Гончаренко В.Д. Правовой статус населения Украины за Конституцією УСРР 1919 р. // Вісник Академії правових наук. – 2011. – № 4. – С. 58–169.
3. Калиновський В.С. Регіональна виконавча влада України: історія та сучасність. – К., 2007. – 410 с.
4. Коліушко В.Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні. – К., 2002. – 260 с.
5. Лаврик Г.В. Виборча система України: пошук оптимальної моделі за 100 років // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклики глобального світу» 19–20 квітня 2017 р. – Т. 1. – С. 308–314.
6. Стрілець В.В. Нормотворча та організаційна діяльність революційних комітетів Полтавської губернії в господарській сфері (грудень 1919 – квітень 1920 рр.) // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – № 36(1). – С. 15–20.
7. Белашов В.І. Глухів – столиця Гетьманщини. (До Глухівського періоду історії України (1708–1782 рр.)). – Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. – 220 с.
8. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі ЦДАГО України), ф.1, оп. 20, спр. 587, 154 арк.; спр. 841, 16 арк.; спр. 1234, 120 арк.
9. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 285, 155 арк.

Мошик И.В. Становление и организация власти большевиков в Глуховском уезде в период Украинской революции 1917–1920 гг. (по документам ЦГАОО)

В статье на базе архивных источников исследуются проблемы формирования местной властной структуры – Глуховского уездного партийного комитета – в период Украинской революции 1917–1921 гг. Анализируются материалы, которые демонстрируют стиль работы партийных органов власти на местах и организационные меры, направленные на развитие советского государства и качественно нового коммунистического сознания.

Ключевые слова: органы государственной власти, советское руководство, партийный комитет, комсомольцы, Коммунистическая партия большевиков, Глуховский уезд.

Moshik I.V. The formation and organization of the Bolshevik authorities in the Hlukhiv district during the Ukrainian Revolution of the 1917–1920s years (according to the documents of the TSDAHO)

In the article on the basis of archival sources, the problems of the formation of the local government structure – the Hlukhiv district party committee – are investigated during the period of the Ukrainian Revolution of 1917–1921. The materials, which state the style of work of the local authorities in the field are analyzed; the organizational measures of the party leadership aimed at building up the Soviet state and qualitatively new communist consciousness are singled out.

Key words: state authorities, Soviet leadership, party committee, Komsomol, Communist Party of Bolsheviks, Hlukhiv district.

17.04.2019 р.

УДК 94(477) Т.Ковбаса «1889/1931»

**В.Д. Кириєвський
А.В. Магдич**

УКРАЇНСЬКИЙ ЕСЕР ТИТ КОВБАСА

Стаття підготовлена до 130-річчя від дня народження діяча Української революції 1917–1921 рр. Тита Васильовича Ковбаси (1889–1931 рр.) – політичного в'язня (1908–1917 рр.), який в 27-річному віці був обраний 12 (25) листопада 1917 р. по списку від Української партії соціалістів-революціонерів та Української селянської спілки депутатом Всеросійських установчих зборів від Чернігівської губернії.

Ключові слова: вчитель, есер, в'язниця, заслання, революція, вибори, хвороби.

На початку ХХ століття молодь села Локотки захопилася соціалістичними революційними ідеями, привнесеними з Глухова своїми ж одногодками, які навчалися там. Характерним представником локотківської молоді можна вважати Тита Васильовича Ковбасу. Він народився 1 (13) квітня 1889 р. в селі Локотки Воронізької волості Глухівського повіту Чернігівської губернії. Батько Тита – козак Василь Юхимович – був волосним старостою, обирався депутатом (гласним) Глухівського земства [5, с. 17]. Дід, Юхим Зіновійович, був старостою села, організував селян на викупівлю поміщицьких земель, при-

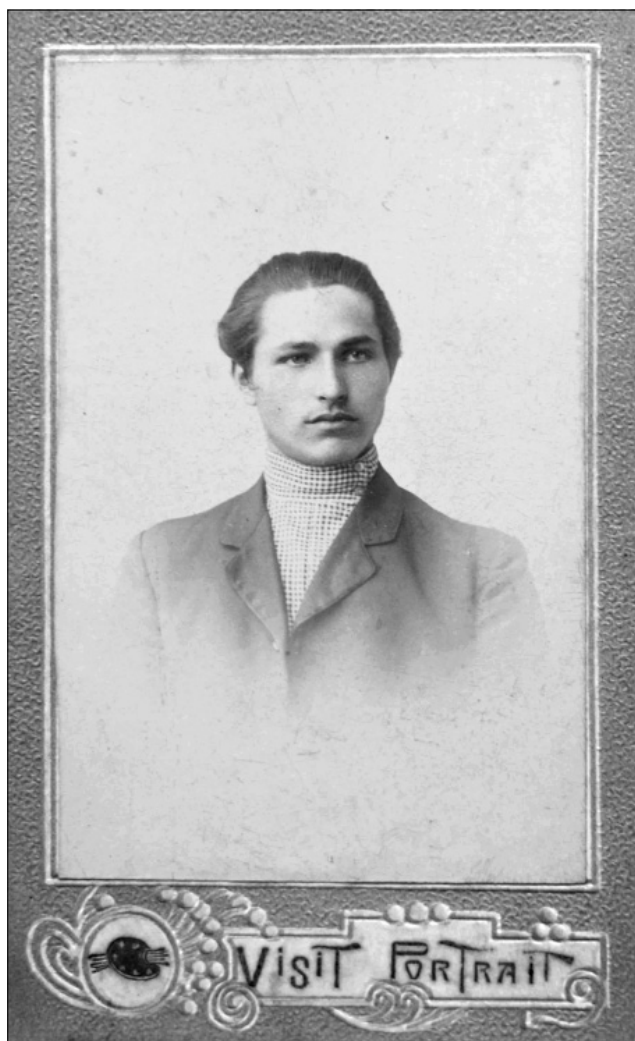

Рис. 1. Тит Ковбаса, 1906 р.

Рис. 2. Никанор Ярошевич